

Література

1. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы / Р.С. Белкин. – М., 1988. – 304 с.
2. Волков А.С. Правовые и криминалистические проблемы выявления и раскрытия похищения человека : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Криминальный процесс и криминалистика»; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / А.С. Волков. – Саратов, 2002. – 31 с.
3. Лавров В.П. Криминалистическая классификация способов сокрытия преступления / В.П. Лавров / Криминалистическая сущность, средства и методы установления способов сокрытия следов преступлений. – М., 1987. – С. 15–17.

Рябуха А. В.

НУ «ЮАУ ім. Я. Мудрого»

ІПСК для МВС України 5курс 4 група

ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВІ) ДІЙ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Із вступом в дію нового КПК України пов'язане виникнення ряду проблем, що можна пояснити не досконалістю юридичної техніки так і зміною самої структури та форми кримінального провадження. Особливої уваги на нашу думку потребує інститут негласних слідчих (розшукових) дій, так як реалізація його норм буде протирічити загальним засадам кримінального процесуального кодексу України.

Відповідно до ст.256 Нового КПК протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування.

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК. Проте, жодного випадку, коли та в якому порядку, вище зазначенні відомості підлягають розголошенню не зазначено. Навіть більше, Наказом СБУ від 17.10.2012 р. № 470 «Звід відомостей, що становлять державну таємницю», доповнено двома статтями. Тепер відомості про факт або методи проведення негласної слідчої (розшукової) дії будуть мати ступінь секретності «Таємно» терміном на 5 років(наказ набирає чинності з набуттям чинності 20 листопада 2012 р. нового КПК).

Так як відомості про факт та методи проведення негласних слідчих(розшукових) дій будуть складати державну таємницю, з цього випливає,що розголошенню можуть підлягати лише їх результати.

Відповідно ч.12 ст.290 КПК на сторони кримінального провадження покладається обов'язок відкрити зібрані матеріали по справі, в протилежному випадку суд не має права допустити відомості,що містяться в них, як докази.

Виходячи із вище зазначеного, постає питання: чи можна вважати «відкритими» матеріали негласних (розшукових)слідчих дій в частині лише їх результатів, як в такому випадку піде судова практика?

Відсутність у сторони захисту відомостей про час,місце, порядок та методи проведених негласних (розшукових) слідчих дій – не дає реальної можливості поставити під сумнів допустимість доказів сторони обвинувачення. В такій ситуації сторона захисту позбується реальної здатності захищати свої права та законні інтереси в кримінальному провадженні. Тобто, як мінімум, порушується засада кримінального провадження передбачена п.13ч.1ст7 нового КПК(забезпечення права на захист).

Для усунення даного обмеження, права на захист, необхідно передбачити механізм розкриття відомостей про факт та методи проведення негласних слідчих(розшукових) дій, чи визнавати недопустимими докази зібрані за їх допомогою.

При залишенні нинішніх положень нового КПК щодо негласних (розшукових)слідчих дій це суперечитиме вимогам ст. 22 Конституції України, де чітко зазначено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод людини і громадянина.

К.ю.н. Лукашевич С.Ю.

Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», Україна

ПЕРЕДУМОВИ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЗАСТОСУВАННЯ СИНЕРГЕТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ В КРИМІНОЛОГІЇ

Останнім часом в працях науковців, які переймаються проблемними питаннями розвитку української кримінології, що відповідав би вимогам часу та досягненням світової науки, лунають думки про підвищення актуальності методологічних аспектів визначення концептуальних підстав організації і проведення наукових досліджень [1, с. 124].

В зв'язку з цим підвищується також значущість та нагальність розробки методологічних засад кримінології як науки про крайню форму дивіантної поведінки – науки про злочинність та про заходи протидії та запобігання їй.

Тривалий час методологічним підґрунтям вітчизняної кримінології визнавалася лише матеріалістична діалектика, як єдино можливий засіб та метод пізнання дійсності. При цьому на суспільство механістично переносились висновки та рекомендації, властиві точним наукам, декларувалась та підтримувалась віра в можливість пізнання людської поведінки із застосуванням категорій та правил, запозичених з природничих та точних наук. Така модель пізнання дійсності має лінійно-механістичний характер. Він проявляється в тому, що кожна причина є наслідком певного впливу з боку іншої причини, тобто виступає її наслідком. Іншими словами, кожна причина є виток певного наслідку, що, в свою чергу, сам виступає в якості причини, яка має свій наслідок і так далі. Дана модель має певні обмеження при застосуванні, оскільки має можливість прогнозування не дуже віддалених у часі наслідків, оперуючи відносно невеликою кількістю відокремлених соціальних факторів.

Філософія права методологію пізнання реальності тлумачить як «систематизовану сукупність відрефлексованих пізнавальних засобів, що дозволяють досліджувати правову реальність в її різноманітних зв'язках зі світовим буттям» [2, с. 460]. В науці існує декілька типологій методологій пізнання правової дійсності, побудованих за різними підставами. Найбільш загальною та об'ємною з них є типологія, що виділяє метафізику права, природно-правову філософію, юридичний позитивізм, діалектику, соціологію права, культурологію права. В цей перелік можна також було б включити феноменологію та герменевтику, але вони, як методологічне підґрунтя, застосовуються до дослідження базових начал, першоджерел, витоків правового реагування та регулювання. Застосування ж таких методологій при дослідженні політики держави з протидії та запобігання злочинності є досить утрудненим, оскільки вони орієнтовані на дослідження широкої правової реальності із застосуванням вузько-наукових методів пізнання.

Науковий пошук в соціальних науках (тобто в науках про суспільство, про закони та способи його існування та розвитку) наприкінці минулого століття призвів до того, що науковці та наукознавці, а також дослідники соціально-правової реальності, дійшли висновку про нелінійний характер залежностей в соціальній дійсності. Більш того, прийшло розуміння того, що причинність в соціальній сфері не тільки має нелінійний характер, а й того, що соціальне буття повинне досліджуватись з точки зору впливу на нього багатьох факторів. Як реакція на таке розуміння набула поширення в науці синергетична методологія, або ж синергетика. Також не згасає науковий інтерес до прагматизму та структуралізму як універсальних наукових пізнання дійсності.

Ідеї синергетики стали розповсюджуватись в соціально-економічних науках з кінця 80-х років XX століття. Займаючись вивченням процесів самоорганізації в системах різної природи, дослідники не могли обійти стороною такий важливий об'єкт вивчення як суспільство. Більш того, для багатьох учених стало очевидним, що майбутнє людства все більшою мірою

визначається не стільки високим рівнем розвитку техніки, скільки соціологічними конструктами.

В основному, за невеликим винятком, авторами перших робіт в області соціальної синергетики були фізики і математики. За допомогою специфічного інструментарію синергетики – виділення параметрів порядку, побудови нелінійних математичних моделей, постановки обчислювального експерименту – були отримані результати, які ще належить осмислити суспільствознавцям і які, в деякому розумінні, можуть змінити і методіку економічних досліджень.

Синергетика в перекладі з грецької означає спільну дію, взаємну дію, взаємодію тощо. Вона виходить з того, що всі системи, соціальні в тому числі, ієрархічно організовані. При цьому до їхнього складу входять відносно самостійні та автономні підсистеми, також впорядковані та взаємно підпорядковані, що складають в сукупності єдиний організм. Велика цілісна підсистема суспільства утворена також декількома підпорядкованими підсистемами, в тому числі й підсистемою політики. Чим більш складна система, тим більш високий рівень її соморегульованості та самоорганізації, що в свою чергу підпорядковані певним законам і закономірностям. Ці закони і закономірності сомоорганізації систем живої та неживої природи, розроблені та відомі в синергетиці, дозволяють застосовувати її для дослідження багатьох сфер, в яких ми маємо діло з системами, що розвиваються та еволюціонують.

В якості застереження при застосуванні синергетичного підходу до вивчення будь-якої проблеми слід мати на увазі, що методологічний зміст набувають самі теоретичні принципи синергетики. Такими виступають принцип порушеної симетрії системи, принцип впорядкованості через флуктації, принцип підлеглості, нелінійності, принцип врахування випадковості як додатку необхідності. Їх також можна розглядати в якості онтологічних передумов, представлених в синергетичній картині світу. Недарма деякі автори наполягають на тому, що рушійні ідеї та принципи синергетики мають метатеоретичний та метанауковий характер, які можуть застосовуватись для вивчення не тільки систем живої та неживої природи, а й до дослідження «плодинорозмірних» систем, таких як суспільство, культура, політика тощо (В.Г. Буданов, І.С. Добронравова, О.М. Козлова та ін.).

Звернення до синергетики як до методологічного підґрунтя дослідження проблем злочинності пов'язане з тим, що синергетична парадигма стає загальнонауковою дослідницькою програмою наукових досліджень. Більш того, як вважає І.С. Добронравова, «синергетика может быть рассмотрена как первая в точном естествознании общенаучная исследовательская программа, применяемая в качестве руководства к действию при построении конкретных теорий самоорганизации» [3, с. 143].

Один з постулатів синергетики полягає в тому, що по мірі зростання складності організації системи, зростає також ступінь її відкритості та вразливості, що робить її більш чуйною для зовнішніх впливів. При цьому

основним питанням, що постає перед системою, є питання про акумулювання такого впливу та звернення його на свою користь, або про підкорення йому.

Погляд на динамічні соціальні структури з позицій синергетики викликає трансформацію в свідомості науковців та суспільних діячів. З появою синергетичної парадигми пов'язане становлення нового стилю мислення, що має назву «нелінійного». Основними характерними рисами такого мислення є неабияка інтенсивність та наявність нелінійного дискурсу. Інтенсивність в цьому випадку виступає як спроможність оцінки цілісності проблеми, що постала, з точки зору міждисциплінарного підходу до її вирішення. Нелінійність же дискурсу передбачає багатовекторність спрямованості пошуку шляхів вирішення проблеми, розгляд проблеми з точки зору багатфакторного впливу на неї та досягнення результату шляхом налагодження системної взаємодії як всередині системи, що досліджується, так і ззовні.

Погляд на динамічні соціальні структури з позицій синергетики викликає трансформацію в свідомості науковців та суспільних діячів. З появою синергетичної парадигми пов'язане становлення нового стилю мислення, що має назву «нелінійного». Основними характерними рисами такого мислення є неабияка інтенсивність та наявність нелінійного дискурсу. Інтенсивність в цьому випадку виступає як спроможність оцінки цілісності проблеми, що постала, з точки зору міждисциплінарного підходу до її вирішення. Нелінійність же дискурсу передбачає багатовекторність спрямованості пошуку шляхів вирішення проблеми, розгляд проблеми з точки зору багатфакторного впливу на неї та досягнення результату шляхом налагодження системної взаємодії як всередині системи, що досліджується, так і ззовні.

Розповсюдження синергетики в якості методологічної теорії (або наукової парадигми) наукового пізнання в другій половині ХХ сторіччя, як уже відзначалось вище, пов'язане з розумінням того, що причинність в соціальній сфері не тільки має нелінійний характер, а й з тим, що соціальне буття повинне досліджуватись з точки зору впливу на нього багатьох факторів. Збагачуючи діалектику багатовимірністю параметрів досліджуваних явищ, синергетика дозволяє самим категоріям діалектики вийти за рамки лінійності та створити нелінійну модель поведінки соціальної системи в залежності як від зовнішніх, так і від внутрішніх впливів.

В світлі такого підходу до вивчення соціуму та його інститутів, система злочинності та взапов'язана з нею система запобігання та протидії їй уявляється в якості відкритої для різноманітних впливів, самоупорядкованої та саморегульованої нелінійної системи, яка перебуває в стані постійного обміну з іншими напрямками соціального реагування та управління, з суб'єктами та об'єктами соціальної взаємодії тощо. Такий методологічний підхід уявляється найбільш вдалим не тільки для комплексних кримінологічних досліджень, а й для вивчення як самої злочинності як складової соціального буття, так і вдосконалення системи запобігання їй як самостійного напрямку соціального

впливу на злочинність та реагування на зміни в її якісних та кількісних показниках.

Література:

1. Батиргареева В.С. Щодо методологічних підходів до вивчення проблеми рецидивної злочинності// Проблеми законності: –Вип. 77: : Респ. міжвідом. наук. зб./ Відп. ред. В.Я. Тацій.–Харків.: Нац. юрид. акад. України, 2006.–С. 124-131.
2. Бачинин В.А. Энциклопедия философии и социологии права.–СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006.–1039 с./С. 460.
3. Добронравова И.С. Синергетика: становление нелинейного мышления.–К.: Лыбидь, 1990. – С. 143.